

<http://www.tapuz.co.il/blog/net/ViewEntry.aspx?entryId=1026486&skip=1>

עריכה" דבורה לוי

אורן / לאה גולדברג

כאן לא אשמע את קול הקוקייה.
כאן לא יחבוש העץ מצנפת שלג,
אבל בצל האורנים האלה
כל ילדוטי שקמה לתחיה.

צלצול המחטים: היה היה - -
אקרא מולדת למרחב השלג,
לקרח ירקרק כובל הפלג,
ללשון השיר בארץ נוכריה.

אולי רק ציפורי-מסע יודעות -
כשהן תלויות בין ארץ ושמיים -
את זה הכאב של שתי המולדות.

אתכם אני נשתלתי פעמיים,
אתכם אני צמחתי, אורנים,
ושורשיי בשני נופים שונים.

ניתוח השיר

השיר מבטא את הכאב של שתי המולדות. התנתקות ממולדת העבר, בה ינקה את נוף ילדותה. בכגרותה עברה לנוף אחר. קיים פער בין שתי מולדות אלה: בין ארץ ההולדת (רוסיה) לבין ארץ המולדת החדשה (ישראל). המכנה המשותף לשתי המולדות הוא האורן. היא נפגשת בארץ עם אורן, המזכיר לה את האורן שבנוף ילדותה. האורן בארץ מזמן לה אפשרות לעלות זיכרונות מנוף ילדותה בעבר.

בית א'

תיאור המולדת מתייחס לישראל. האורן שברוסיה "נשמע בו קול הקוקייה והתעטף במצנפת שלג". כאן בארץ, האורן נעדר דברים אלה. אף על פי כן הוא מצליח להעלות בה זיכרונות. על דרך השלילה היא מציינת מה אין כאן, שיש שם.

בית ב'

הבית מתייחס לארץ המולדת הנוכריה. כיצד מתואר שם האורן? מלא מחטים, עטוף בשלג. רוסיה היא ארץ קרה, ולכן עץ האורן מתעטף בשלג. יש מקום שם לתיאור מרחבי השלג וקרח ירקרק ככובש פלג. הפלגים שם, העשירים בצמחייה, מתמלאים קרח, וזה מקור הצבע הירוק. הלשון שם נכרית - לאה גולדברג בחרה לה את העברית כשפת-אם מגיל מאד צעיר (היא לא הייתה היחידה, אבל עדיין זה בלתי רגיל).

בית ג'

הבית מבטא תחושת תלישות, הנלמדת מציפורי המסע. אלה נודדות ממקום למקום תוך תחושת חוסר שייכות, המגבירה אצלם את תחושת הניכור והתלישות, שהן בעיות קיומיות. המשוררת מזדהה עם תחושתם של הציפורים. ישנה כאן הזדהות גורל. ציפורי המסע מכירות את כאב התלישות בהיותן תלויות בין ארץ לבין שמיים, תלויות ללא אחיזה בקרקע. הן נעדרות יציבות, כך גם המשוררת, הנתלשת מנוף מסוים ועוברת לנוף אחר. בכך היא עוברת כאב דומה -

כאב המעבר ממולדת למולדת. המילים המבטאות בעוצמה רבה את תחושת התלישות הן המילים: תלויות בין ארץ לשמיים. המילה האחרת היא: כאב – המעבר מלווה בכאב.

בית ד'

בבית זה ישנה השלמה.

ההשלמה באה לידי ביטוי בביטוי: "ושורשיי בשני נופים". האורנים מבטאים את ההתנתקות מנוף אחד והמעבר לנוף האחר, הגורם לצמיחה. יש משהו חיובי במעבר. הצמיחה באה דווקא מתוך כפילות השורשים. כאן היא מצליחה לגבש לעצמה זהות.

לסיכום

כל עץ בדרך כלל מבטא יציבות, קביעות - מעצם העובדה, ששורשיו קבועים עמוק באדמה. אך כאן עץ האורן מבטא דווקא את ההיפך – הוא ביטוי לקרע ולתלישות. כיוון שהוא נתלש מנוף אחד ונשתל בנוף אחר. עץ האורן כאן הוא מטאפורה לחיי המשוררת. הוא מבטא את העובר עליה. אף היא נתלשת מנוף ארץ הולדתה – רוסיה, ועוברת לארץ מולדתה החדשה - ישראל, עם כל הכאב הכרוך בכך. בדומה לעץ האורן שהצליח להצמיח שורשים ולהעמיק, להיאחז בקרקע, גם היא מצליחה לעשות זאת. היא מגבשת לעצמה זהות חדשה בארץ החדשה, למרות הכאב שהיה כרוך בכך. ובו-בזמן היא אינה שוכחת היכן מצויים שורשיה.

השיר למעשה מבטא את הכאב של העוברים ממולדת למולדת.
-בתים א'-ב': תיאור המולדת בהווה בניגוד לארץ המולדת בעבר.
-בתים ג'-ד': תיאור הכאב הנובע מן ההתנתקות, וההשלמה עם המעבר המוליד צמיחה.

אמצעים אומנותיים

1. השיר הוא סונטת זה"ב (גימטרייה 14).

4 בתים הבנויים מ: 4, 4, 3, 3 – שורות.

2. אנפורה

א.

-כאן לא

-כאן לא

- מטרת החזרה להדגיש את הפער בין מה שנמצא כאן בניגוד למה שיש שם.

ב.

-אתכם

-אתכם

- השלמה וצמיחה בארץ החדשה.

3. ניגוד

השיר מתבסס על הניגודים בין כאן לשם. כדי להדגיש את הכאב במעבר של שתי המולדות.

4. מטאפורה

העץ הוא מטאפורה לבעיה הקיומית של המשוררת בשתי המולדות. אני נשתלתי, אני צמחתי. ביטויים מטפוריים: -מצנפת שלג, -כובש הפלג - מראה נוף ילדותה.

5. האנשה

יחבוש העץ
ציפורי מסע יודעות – ביטוי לכאב.

6. חריזה

א-ד

ב-ג

[שני בתים ראשונים]

א-ג

א-ג

[שני בתים אחרים]

ב-ב